

A Máttyás királyról szóló néphagyomány a történelmi Magyarország egész területén elterjedt; jellemző, hogy amíg a törökkel már akkor is élet-halálharcukat vívott délszlávoknál hősi epika, addig az ország északi felében az igazságos, népbarát királyról szóló mondakincs alakult ki. A szerző ez utóbbinak a fejlődését igyekszik nyomon követni. Elég részletesen mutatja be a nagy király jelentőségét a XV. században, valamint politikájának azokat az alapvető jellemvonásait, amelyek az oligarchák ellen vívott harcban a nép védelmezőjévé tették. Éppen ezért lehet, hogy a róla szóló mondák alapjai már életében lerakódtak, de igazi kultusza akkor kezdődött, amikor — a Dózsa-féle fölkelés leverése után — Magyarországon a széles néptömegek új, még az addiginál is kegyetlenebb elnyomás alá kerültek. Két cseh történeti ének emléke tanúsodik e kor Máttyás-kultuszának erősségéről; dallamaikra hosszú időn át egyházi énekeket is énekeltek. Benzédi Székely István és Heltai Gáspár krónikája is arra mutat, hogy a Máttyás-mondakör elég hamar kialakult. Igen sokat örökölt a középkor és a renaissance (főleg francia és olasz) városi folklórjának alapanyagából: némelyik mese fургangos jellegével emlékeztet az *Eulenspiegel*, *Markaf* és *Franci jogai* c. elbeszélésekre. A munka

második része magukat az egyes szlovák, magyar, német, kárpátukrán, délszláv stb. Máttyás-mondákat mutatja be; a világ-irodalomban ismertebb motívumok esetében külön kiemeli az egyes cseh, olasz, német stb. párhuzamokat is. Az anyagot a következő fejezetekre osztja fel: Máttyás királlyá választása; A király és a nép; Mathias obiit, iustitia perit; Máttyás király salamoni bölcsesége. Befejezésében külön súlyt vet a szerző arra, hogy kiemlje a szlovák mondák sajátosságait, intim viszonyát a nép közé elegetett nagy királyhoz, a szlovák hegyvidék jellegzetes csúcsaihoz (pl. a Király-hegyhez), stb. Máttyásról viszont semmit arról, hogyan használta fel Máttyás mondái alakját a szlovák irodalom s ha Máttyás diák és Szép Ilonka fel is tűnik munkája egy helyén (56. l.), Sládkovič szép Detvanját meg sem említi.

Gazdag dokumentációja bőven merít a magyar tudományos irodalomból, ismeri annak legújabb eredményeit is (pl. Gerézy Rabán, Kardos Tibor, Kemény G. Gábor, Ortutay Gyula, Székely György nevét) s elég sok magyar Máttyás-mondát is feldolgoz. A mondáknak hol területhez, hol pedig néphez kötése, illetőleg e két szempont keveredése viszont itt-ott zavart okoz.

Sziklay László

WALDAPFEL JÓZSEF: A MAGYAR IRODALOM A FELVILÁGOSODÁS KORÁBAN

Második kiadás. Akadémiai Kiadó, 1957. 343 l.

Kevés irodalomtörténeti monográfiával foglalkozott annyit a kritika, mint Waldapfel Józsefnek a felvilágosodásról adott első, mindenekelőtt marxista igényű szintézisével. Érthető is. Mint az alapos és elmélyedő kritikákból kitűnik, sok vitára és még több, igényesebb kutatásra adott és ad ösztönzést.

Éppen ezért méltó várakozás előzte meg a második kiadást.

Meghatározott könyvterjedelemben (az első kiadás 21 íve a másodikban csupán $\frac{1}{2}$ ívvel gyarapodhatott, — névmutatóval együtt!) túl sok módosítást nem lehetett várni. Másrészt, feltétlenül figyelembe kell venni a szerző szándékát a módosításokat illetően. Waldapfel József ez utóbbiról azt írja: „Itt-ott változtatásra, kihagyásra bírt az is, ha félreértésre adtam okot, másutt nyomatékosabban kiemeltem, amit fontosnak tartok. Könyvem koncepcióján és szer-

kezetén nem változtattam.” (329. l.) Örvendetes, hogy lehetőségei mellett Waldapfel József szerét ejtette egy-két hiány pótlásának.

A kevés változtatással megjelent második kiadás elolvasása után — mivel a könyv lényegét érintő ismertetések igen alaposak — igazán csak vázlatos felsorolásban lehet szólni róla, elsősorban az új, betoldott részekről.

Mindenekelőtt a Báróczi-val és a Kazinczy-val foglalkozó részt kell megemlíteni. Az előbbi a „Nyelvművelés és irodalmi élet. Nyelv és formaújítás” c. fejezetben, az utóbb pedig „A jakobinus mozgalom írói” között kap helyet. Úgy vélem, hogy a nagyon szűkre szabott terjedelemben kettejük írói kapcsolatait az egymástól időben is távoleső, s korántsem egynemű (irodalmi, politikai) mozgalmakba ágyazva nem lehet világossá tenni. Mert — Báróczi-ról szólva — Waldapfel József utal arra, hogy Kazinczy munkásságán

keresztül lehet igazán lemérni és értékelni Bárócziét, ám ez csak *utalás* maradhatott, mintegy kiszakítva a fejlődés, vagy, ha úgy tetszik, az irodalmi élet — s itt elsősorban a széppróza fejlődésére gondolok — összképéből. Ennek következménye, hogy *irodalmi* szempontból Kazinczy is nehezen illeszthető be a korszak irodalmába, noha teljesen új, most közbeiktatott (V/5.) fejezetet kap. Így előzmény nélkül áll szépirodalmi törekvéseivel, hiányzik előtte Báróczi, ezért „lebeg” példaképe és elődje, valamint saját, valóban igazi, nagy korszaka között. (Hiányzik a széppróza fejlődésére érzékeltető — ha csak — vázlatos kép, amelyben talán helyet kaphatott volna, leglább egy-két mondat erejéig — a maga helyén — Mészáros Ignác és Kónyi János is. Ilyen jellegű összekapcsolás bizonyára közelebb hozta volna Bárócziét és Kazinczyt.) S talán Kazinczy XVIII. századi, literátor működése nem volt csupán másodlagos (ha csak pl. a Bács megyeire gondolunk, s amelyet a szentimentalizmusról szóló fejezetben sem ártott volna megemlíteni), hogy mellőzhető lehetne az egyébként pontosan bemutatott politikai szerepe mögött. Mert ugyan igaz az, amit Waldapfel József ír Kazinczy e korai működéséről, hogy ti.

„sem eszmei mondanivaló, sem művészi, teljesítmény, sem hatás és szervező tevékenység szempontjából nem tartozik még a kor legnagyobb írói közé” (112. l.), de mit mondjunk akkor, amikor Kazinczy lelkes, éppen e korszakbeli munkásságára való visszaemlékezéseit olvassuk a Báróczi- és a Dayka-életrajzban?

Báróczi és Kazinczy munkássága, e munkásság vázlatos értékelése az első kiadásból mindenképpen hiányzott, az újabb kiadás igyekezett pótolni a hiányt.

A szerkezet változatlanul hagyása mellett kevésbé lehetne olyan kívánságokat támasztani, amelyek azt igényelnék, hogy az íróportrékat — a maguk helyén — a szerző dolgozza bele az irodalmi összefolyamatba, vagy — hogy saját szűkebb témámnál maradjak — pl. a külföldi és hazai szentimentalizmus között húzzon élesebb határvonalat.

Waldapfel József — fentebb idézett nézeteinek fenntartása mellett — a második kiadásban elvégezte a lehetséges módosításokat, javításokat. A további módosítások jórészt új szerkezet felépítését és a nagyobb terjedelmet követelnének meg.

Kovács Győző

A SZOMSZÉDOS ÁLLAMOK MAGYAR IRODALMI FOLYÓIRATAINAK 1957. ÉVI MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI REPERTÓRIUMA.

— Vázlat —

Hosszabb ideje mutatkozó bibliográfiai hiányt kíván pótolni a szomszédos államokban megjelenő irodalmi folyóiratok és hetilapok éves magyar irodalomtörténeti repertórium. Ezt a repertóriumot, mely az 1957 folyamán megjelent irodalomtörténeti tárgyú és vonatkozású tanulmányok, cikkek és ismertetések összeállítását tartalmazza, a magyarországi könyvtárakban rendelkezésre álló anyag alapján állítottuk össze, öt romániai és egy-egy csehszlovákiai és jugoszláviai folyóirat, illetve irodalmi hetilap ideérkezett számainak feldolgozásával. Jelen összeállítás éppen ezért nem léphet fel a teljesség igényével, de így is bizonyos áttekintést ad a szomszédos államok magyar irodalmának eseményeiről, kérdéseiről, vitáiról, irodalmi rendezvényeiről s általában az ottani irodalmi életről. Cikkgyűjteményünkhöz — betűrendben és a megjelenési hely közlésével — az alábbi irodalmi folyóiratokat és hetilapokat dolgoztuk fel: *Bánsági Üzenet* (Timișoara — Temesvár), *A Hét* (Bratislava — Pozsony), *Híd* (Noviszád — Újvidék), *Igaz Szó* (Tîrgu Mureș — Marosvásárhely), *Korunk* (Cluj — Kolozsvár), *Művelődés* (Cluj — Kolozsvár) és *Utunk* (Cluj — Kolozsvár).

Az anyagot általános és szerzői részre bontottuk. Az általános részben az irodalomtörténeti szempontoknak megfelelő tárgyi felosztást alkalmaztunk, a szerzői rész anyagát betűrendben, a világirodalmi és a szomszédos népekkel való irodalmi és művelődési kapcsolatokra, valamint a műfordítás-irodalomra vonatkozó címfelvételeket — bibliográfiai jellegüknek megfelelően — a Világirodalmi Figyelő 1957. évi világirodalmi bibliográfiai összeállításában közöljük.